

SISTEM IZVRŠENJA KRIVIČNIH SANKCIJA U BOSNI I HERCEGOVINI – STANJE I PERSPEKTIVA

Doc.dr Danilo Mrković¹²⁰
Univerzitet modernih znanosti – CKM, Mostar

Apstrakt: Reformom sistema pravosuđa u Bosni i Hercegovini stanje u penitencijarnim ustanovama u BiH ja daleko bolje nego ranije. Ta poboljšanja se prije svega ogledaju u poboljšanju uslova izdržavanja zatvorske kazne. Prebukiranost zavoda više nije najveći problem jer zbog migracija i odliva stanovništva, pandemije virusa korona, nedostatka radne snage i lakšeg dolaska do posla i broj osuđenih lica je u opadanju te je trenutna situacija u svim kazneno popravnim zavodima u pogledu kapaciteta zadovoljavajuća. Ipak da bi penitencijarni sistem bio što efikasniji neophodno je posvetiti mnogo više pažnje procesu resocijalizacije osuđenih lica, kako bi se i stopa recidivizma smanjila.

Ključne riječi: sistem izvršenja krivičnih sankcija, zatvor, resocijalizacija.

Uvod

Pojam sistema izvršenja krivičnih sankcija obuhvata pozitivne pravne propise jedne države kojima je regulisan način njihovog izvršenja, druge pozitivne propise koji se odnose na osuđena lica, metode, sredstva i mjere koje obuhvata sistem u cilju readaptacije ili resocijalizacije počinitelja krivičnih djela. Da bi ovaj sistem neometano funkcionisao neophodno je da, pored ostalog, sigurnost ovih ustanova bude na zavidnom nivou, kako bi se stvorili preduslovi resocijalizacije osuđenih lica kao svrha kažnjavanja. Glavni nosilac sigurnosti ustanova za izvršenje krivičnih sankcija je služba za obezbjeđenje. Služba za obezbjeđenje stara se o sigurnosti lica i imovine u zavodu, sprovodi osuđena i pritvorena lica, učestvuje u utvrđivanju i sprovođenju programa postupanja prema osuđenom i obavlja druge poslove određene zakonom.¹²¹

S obzirom na tranzicione procese, kojima je zemlja obuhvaćena i paralelne procese prihvatanja evropskih standarda u sređivanju društvenih problema, donijeto je potpuno novo zakonodavstvo o krivičnim sankcijama i njihovoj primjeni u ustanovama za izvršenje krivičnih sankcija. Suština ovih promjena je da osuđenik ne smije i ne može da gubi osnovna ljudska prava i u humanijem pristupu, u kojem se pored neophodnih kaznenih mjera, u pristupu kažnjenom licu moraju sofisticirano primijeniti mjere resocijalizacije u širem smislu shvatanja.¹²²

To podrazumijeva sveobuhvatno shvatanje i situacijsko uključivanje u društvo osuđenog lica sa svim mogućnostima praćenja njegovog ili njenog reintegriranja. Sve novonastale okolnosti moraju biti prihvaćene kao stvarno stanje, kao promjene koje su se neminovno dogodile i u okviru novonastale situacije neophodno je preduzeti sve neophodne mjere i radnje kako bi sigurnost ovih ustanova i resocijalizacija bile na zavidnom nivou. Promjene u vrijednosnom sistemu ličnosti osuđenih lica moguće je realizovati putem interakcije sa pozitivnim osuđeničkim grupama, interakcije sa spoljašnjim svijetom, primjenom programa postupanja zasnovanog na naučnim osnovama i poštovanjem ljudskih prava.¹²³ Realno je očekivati da će i unutrašnja struktura dosadašnjih kaznenih

---

¹²⁰ danilomrkovic@gmail.com

¹²¹ Bobić A. Bezbednost ustanova za izvršenje krivičnih sankcija, Zbornik radova „Razvoj sistema bezbjednosti i zaštite korporacija“ 2011, str. 271

¹²² Ibid.str. 272

¹²³ Ibid 273

zavoda doživjeti temeljite reforme. Kriminalitet na zapadu se uveliko shvata ne samo kao kršenje društvenih normi, nego kao i posljedica neprilagođenosti osobe društvenim zahtjevima, što je rezultat mnogih okolnosti.¹²⁴

Stanje kazneno – popravnih ustanova u Bosni i Hercegovini

Humani pristup problemu resocijalizacije osuđenih lica podrazumijeva shvatanje mogućnosti razvoja određene osobe i u tom razvojnom smislu, nemogućnost određenog tipa ljudi da dosegnu razvoj kojeg društvo postavlja kao normu. Pri takvom pristupu, čovjek neće doživljavati kaznu kao nepravdu društva prema pojedincu, već kao neophodnu društvenu pomoć koja se pruža „hendikepiranom licu“ radi postizanja opštedruštvenih standarda. Shodno rečenom, zatvor će imati ulogu popravljanja, dograđivanja i usavršavanja čovjeka, a ne samo kažnjavanja. Da bi ovaj proces mogao biti sproveden u penalnim slovima, neophodno je stvoriti i određene preduslove, među kojima je svakako angažman cijele društvene zajednice.¹²⁵ Danas na području BiH egzistira nekoliko kazneno-popravnih zavoda (Zenica, Sarajevo, Istočno Sarajevo, Banjaluka, Tuzla, Foča, Mostar, Bihać, Bijeljina, Trebinje, Doboj, Busovača).

Veoma često mlađi osuđenici pronalaze uzore i identifikuju se sa recidivistima ili lokalnim «bosovima», pokušavajući na taj način da skrenu pažnju na sebe i steknu bolji status u zatvorskoj populaciji. Upravo takvi osuđenici najčešće odbacuju prevaspitni tretman i dosljedno se pridržavaju principa zatvoreničkog kodeksa. Nažalost, kod takvih osuđenika i u takvom okruženju, veoma je teško imati uspjeha u njihovoj resocijalizaciji.¹²⁶

Kriminogena inficiranost, koja je prisutna u zatvorskim ustanovama zatvorenog tipa, svakako je jedan od najčešćih uzroka neuspješne resocijalizacije, ali i recidiva uopšte. Mnoge dosadašnje studije zatvoreničkog društva pokazuju da se među osuđenicima razvija jedan normativni sistem koji je po svojoj prirodi ne samo različit od onoga kojeg zastupa osoblje i šira društvena zajednica, nego mu je i direktno suprotstavljen. Interakcija dva sistema, formalnog i neformalnog, tačnije zatvorskog personala i osuđenika iskazuju stalnu tendenciju u smjeru međusobnog uticaja, potiskivanja i neutralisanja.¹²⁷

Neformalni sistem, koji se zasniva na osuđenicima i njihovom međusobnom odnosu, kao i osuđeničkom kodeksu, svakako negativno utiče na proces resocijalizacije i readaptacije osuđenih lica.¹²⁸ Za sprovođenje resocijalizacije važni su materijalni i prostorni uslovi, a posebno kadrovska popunjenost ustanova profesionalnim i moralno kompetentnim stručnjacima.¹²⁹ Osim navedenih, postoji čitav spektar problema sa kojima se suočava sistem za izvršavanje krivičnih sankcija Bosne i Hercegovine:¹³⁰

- *Needukovanost kadrova, jako mali broj održanih seminara u posljednjih 10 godina, nedostatak literature i praćenja dešavanja i inovacija u tretmanu u okruženju i svijetu,*
- *Veliki broj recidivista,*

¹²⁴ Ibid 274

¹²⁵ Šeparović, Z., (2003). Kazneno izvršno pravo i uvod u penologiju. Zagreb: Pravni fakultet.

¹²⁶ Macanović, N. (2012). Uloga i značaj institucionalnog prevaspitnog tretmana u resocijalizaciji osuđenih lica. Godišnjak Evropskog defnologija centra. god.1. broj.1. str. 203-213. Banja Luka: Evropski defnologija centar.

¹²⁷ Špadijer – Đinić, J. (1973). Zatvoreničko društvo. Beograd: Prosveta.

¹²⁸ Macanović N, Radaković N, Funkcionisanje formalnog i neformalnog sistema u kazneno-popravnim ustanovama, Zbornik sažetaka „Socijalni rad i borba protiv siromaštva i socijalne isključenosti-profesionalna usmjerenost zaštiti i promicanju ljudskih prava“ 2010.

¹²⁹ Ibid str.55.

¹³⁰ Macanović, N., Ljeljak, H., Selak, G. (2015). Kontrolisana sloboda: Probacija-kazna postindustrijskog društva. Banja Luka: Evropski defnologija centar i Regionalno udruženje penologa Banja Luka.

- *Nedostatak postpenalnog prihvata osuđenika (postpenalnog tretmana), direktno utiče i na konačan ishod resocijalizacije,*
- *Slabljenje formalnog i jačanje neformalnog sistema,*
- *Nedostatak materijalno - tehničkih uslova,*
- *Korumpiranost,*
- *Nedostatak kadrova koji rade direktno u tretmanu,*
- *Visok nivo stresa radnika koji rade u zatvorima,*
- *Način određivanja i sprovođenja tretmana nije mijenjan u zadnjih 30 godina,*
- *Nedostatak grupnog rada sa ovisnicima o opojnim drogama i alkoholu,*
- *Nedostatak radnih mjesta za osuđena lica koja žele da rade, zastarjele mašine i neekonomičnost proizvodnje,*
- *Nemogućnost zatvora da finansira nastavak obrazovanja i prekvalifikacije onih osuđenika koji žele da nastave sa školovanjem za vrijeme izdržavanja kazne,*
- *Etiketiranje osuđenika nakon izlaska iz zatvora od strane društvene zajednice, jedan od glavnih razloga recidiva,*
- *Loša saradnja zatvorskih ustanova sa medijima, javnost nema realnu sliku funkcionisanja kazneno-popravnih ustanova, predrasude,*
- *Visok nivo kriminogene inficiranosti u zatvorskim ustanovama.*

Imajući na umu Standardna minimalna pravila Ujedinjenih naroda za postupanje sa zatvorenici, Standarde CPT-a i trenutno stanje u kome se nalazi zatvorski sistem u Bosni i Hercegovini može se zaključiti da postoji određen broj problema koje treba riješiti u budućnosti. Problem prepunjenosti i dalje muči zatvorske ustanove širom Evrope i ozbiljno podriva napore da se poboljšaju uslovi u njima. Nacionalni sistem za izvršenje krivičnih sankcija se suočava sa istim ili sličnim problemima kao i evropski, odnosno zatvorski sistemi u svijetu, uvažavajući specifičnosti koje vladaju u našem zakonodavstvu, kaznenoj politici i uopšte nacionalnim okvirima.

Razvoj i perspektive zatvorskog sistema u Bosni i Hercegovini

Neminovno je da treba revidirati važeće zakone i praksu koja se odnosi na lišavanje slobode u iščekivanju suđenja i donošenja presude, kao i razmotriti niz nezavodskih kazni. Upravo ovakav pristup se zagovara u Preporuci R (99) 22, Komiteta ministara koja se odnosi na preopterećenost zatvora osuđenici i porast zatvorske populacije. Međutim, ovakvo rješenje može samo privremeno ublažiti neke probleme, ali ih ostavlja otvorenim. Nesumnjivo je da ove preporuke treba uvažiti, bez obzira na to što samo odgađaju rješavanje glavnih pitanja za neko drugo vrijeme.

Javnost i međunarodne institucije očekuju od vlasti u BiH da nađe rješenje, što se i pokušava već duže vrijeme, ali u okviru mogućnosti. Budžetska sredstva su ograničena u svim vladama svijeta, a ni kod nas nije drugi slučaj. Činjenica da još prolazimo kroz proces tranzicije, i da postoji veliki broj stavki koje vlasti treba da riješe, ne računajući probleme penološkog sistema, postavlja se pitanje: kakav je prioritet problema zatvorskog sistema u BiH u odnosu na druga pitanja?

Iskustva stranih zemalja nam daju indirektan odgovor na pitanje. Putanja razvoja zatvorskog sistema su manje više slična u svim državama, a problemi univerzalni. Neke zemlje su riješile probleme prepunjenosti zatvora, boljih uslova, kvalitetnijeg tretmana osuđenih lica itd. Ali, pojavila su se druga pitanja koja treba riješiti.¹³¹

Javno-privatno partnerstvo postoji u mnogim oblastima. Ta dva sektora su upućena jedni na druge, i u njihovoj saradnji i adekvatnoj koordinaciji se nalazi moguće rješenje mnogih problema. Privatni sektor se razvija, jača, i u njemu vlasti mogu pronaći strateškog partnera. Interes koji se može postići u ovoj

---

¹³¹ Zedner, L. (2002). Danger of dystopias in penal theory. Oxford Journal of Legal Studies, 22 (2), str. 341-366.

saradnji je obostran. Na vlastima ostaje zadaća da pronade adekvatne kontrolne mehanizme i iskoordiniše saradnju sa privatnim sektorom, jer prije svega odgovorna je društvu koje od nje traži zadovoljenje javnih potreba.

Privatni sektor ima mogućnosti da odgovori na javne potrebe, rukovodeći se naravno sopstvenim interesom. U kojoj mjeri će taj interes i želja za profitom biti izraženi kod javnog sektora, zavisi od državnih vlasti i nacionalnog zakonodavstva da iskontroliše privatni sektor. Domaći zakoni trenutno ne podržavaju saradnju sa privatnim sektorom u oblasti kaznenog, odnosno zatvorskog sistema. Zakonodavna vlast bi trebalo da razmotri stanje, mogućnosti i rizike i da se pojavi sa odgovarajućim pravnim okvirom koji podržava adekvatno rješenje situacije u kojoj se nalazi, i u kojoj će se tek naći domaći zatvorski sistem¹³².

Preventivno djelovanje manje košta i prevenira mnoge probleme, samo što nije mjerljivo, tj. ne može se precizno utvrditi koji su problemi izbjegnuti, odnosno riješeni ovakvim proaktivnim pristupom. Možda bi, ako bi razmatrali strana iskustva i po toj analogiji krojili kaznenu politiku zemlje, mogli izmjeriti i zaobići probleme koji slijede. Organi gonjenja su sve efikasniji, sudstvo rješava krivično pravne i prekršajno pravne predmete mnogo brže nego u ranijem periodu. Kriminalitet nije u drastičnom porastu, ali je efikasnost organa pravosuđa, kao i policije, veća. Prema tome, realno je očekivati da će se, kako efikasnost rada pomenutih organa bude rasla, povećavati i broj zatvorenika u našim zatvorima, čiji su kapaciteti već sada uglavnom maksimalno popunjeni.

Jedno od mogućih rješenja jeste postepeno angažovanje privatnih subjekata sigurnosti u zatvorskom sistemu zemlje. Vid saradnje države i privatnog sektora u oblasti zatvorskog sistema postoji u mnogim oblicima, može se urediti i prilagoditi postojećim uslovima koji vladaju u nacionalnim okvirima. Ugovorno povezivanje države i privatnog sektora ne bi trebalo da bude jedini formalno-pravni osnov takve saradnje. Iz stranih iskustava se da zaključiti da domaće zakonodavstvo treba da preispita važeće zakone i napravi pravni okvir koji će državi pružiti prostor da odgovori na društvene potrebe, iskontroliše i ograniči djelovanje privatnog sektora u oblasti zatvorskog sistema i riješi pitanja od državnog i društvenog značaja.

Zaključak:

U poslednjih dvadeset godina penitencijarni sistem u BiH usklađuje svoje zakonske okvire sa međunarodnim standardima. Izgrađen je i državni zatvor u Istočnom Sarajevu, vaspitno – popravni dom za maloljetnike u Orašju, zatvor u Bijeljini, renoviran zatvor u Banja Luci. U svim kazneno – popravnim ustanovama u BiH izvršena je određena rekonstrukcija paviljona i unapređeni uslovi života i smještaja osuđenih lica. Takođe, bezbjedonosne mjere su unapređene i tehnički poboljšane. Međutim ono što još uvijek nedostaje jeste veći broj programa za rehabilitaciju i resocijalizaciju zatvorenika. Neophodni su novi programi koji su prilagođeni potrebama osuđenika, kao i programi koji će im omogućiti lakšu integraciju nakon izlaska iz zatvora. Problem velikog broja ovisnika u zatvorima i nedostatak programa za ovu marginalizovanu grupu zatvorenika je i dalje jedan od gorućih problema, jer često i sama psihološka atmosfera zavisi od ponašanja ove grupe osuđenika u zatvorima. Zato je neophodno u narednom periodu posvetiti mnogo više pažnje edukaciji osoblja i izradi novih programa koji bi svakako doprinjeli i efikasnijoj i uspješnijoj resocijalizaciji osuđenih lica.

---

¹³² Kržalić. A. (2009). Stanje privatne sigurnosti u BiH. Sarajevo: Centar za sigurnosne studije BiH.

Literatura:

1. Bobić A. (2011). *Sigurnost ustanova za izvršenje krivičnih sankcija*, Zbornik radova „Razvoj sistema sigurnosti i zaštite korporacija“, Banja Luka: Fakultet za bezbjednost i zaštitu.
2. Kržalić. A. (2009). Stanje privatne sigurnosti u BiH. Sarajevo: Centar za sigurnosne studije BiH.
3. Macanović N, Radaković N, (2010). *Funkcionisanje formalnog i neformalnog sistema u kazneno-popravnim ustanovama*, Zbornik sažetaka „Socijalni rad i borba protiv siromaštva i socijalne isključenosti-profesionalna usmjerenost zaštiti i promicanju ljudskih prava“.
4. Macanović, N. (2012). Uloga i značaj institucionalnog prevaspitnog tretmana u resocijalizaciji osuđenih lica. *Godišnjak Evropskog defendologija centra*. god.1. broj.1. str. 203-213. Banja Luka: Evropski defendologija centar.
5. Macanović, N., Ljeljak, H., Selak, G. (2015). *Kontrolisana sloboda: Probacija-kazna postindustrijskog društva*. Banja Luka: Evropski defendologija centar i Regionalno udruženje penologa Banja Luka.
6. Šeparović, Z., (2003). *Kazneno izvršno pravo i uvod u penologiju*. Zagreb: Pravni fakultet.
7. Špadijer – Đinić, J. (1973). *Zatvoreničko društvo*. Beograd: Prosveta.
8. Zedner, L. (2002). *Danger of dystopias in penal theory*. Oxford Journal of Legal Studies, 22 (2), str. 341-366.

THE SYSTEM OF ENFORCEMENT OF CRIMINAL SANCTIONS IN BOSNIA AND HERZEGOVINA - SITUATION AND PERSPECTIVE

Abstract: *With the reform of the justice system in Bosnia and Herzegovina, the situation in penitentiary institutions in BiH is much better than before. These improvements are first of all reflected in the improvement of the conditions of serving a prison sentence. The overbooking of prisons is no longer the biggest problem, because due to migration and population outflow, the corona virus pandemic, the lack of labor and easier access to work, the number of convicted persons is also decreasing, and the current situation in all penal correctional institutions in terms of capacity is satisfactory. However, in order for the penitentiary system to be as efficient as possible, it is necessary to pay much more attention to the process of resocialization of convicted persons, in order to reduce the rate of recidivism.*

Keywords: *system of execution of criminal sanctions, prison, resocialization.*